

CİLT 8, SAYI 1, OCAK 1980

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) OCAK 1980

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü:

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı: Feyyaz Berker

Yazı İşleri Müdürü : Tr Güngör Uras

Adres: Cumhuriyet Cad. Dörtler Ap. 18/2.
Elmadağ - İstanbul.

Telefon: 45 24 12

Görüş'teki yazılar KAYNAK GÖSTERİLEREK
kısmen veya tamamen yayınlanabilir.

Basıldığı Yer: Nurtan Matbaası - İstanbul

Bu Sayıda

Sorunları DPT Nasıl Görüyor?	4
Demir - Çelik'te Kullanılmayan Kapasite..	6
Demir - Çeliği Kim Kullanıyor?	8
Demir - Çelik'te Üretim / İthalât İlişkisi..	10
İhracat'ta İlginç Rakamlar	14
Nüfus Nasıl Patlar?	16
Başlıca Gıda Mallarında Tüketim	18
İçerilmiş ve de İçerilmemiş Teknoloji	20
SSK	22
Hangi Ürüne Ne Kadar Kredi?	24
Hangi ürüne ne kadar Destekleme Kredisi	26
Tarım Satış Kooperatifleri	28
Tarım Kredi Kooperatifleri	30

Sorunları DPT Nasıl Görüyor?

Devlet Plânlama Teşkilâtının 405 Sayılı yayını «Türkiye'de Demir - Çelik Sanayiinin Yapısı ve Sorunları» adını taşıyor. Uzman Işın Çelebi tarafından hazırlanmış çalışmanın 163'üncü sayfası aynen şöyle :

«İSDEMİR'de çalışan işçi sayısı proje değerinin yüzde 216'sıdır. 7681 kişi çalışması gereken yerde kadrolu işçi sayısı 16.616'dır. Bunun dışında ayrıca üç binden fazla, kadrosuz çalışan vardır. Çalışan eleman sayısının çokluğuna karşın ise vasıflı eleman sıkıntısı görülmektedir.

Örneğin; çelikhanede 3 döküm makinası olup, bunların herbiri için 20-25 kişiden oluşan tec-

rübeli ekiplerin olması gerekli iken, bu ekiplerden ancak biri kurulabilmiştir. Oysa, bu bölümde proje değerlerine göre 680 kişi fazladan çalışmaktadır.

Karabük'de çalışan sayısı oldukça önemlidir. 1621 memur, 17.073 sürekli işçi, tevsiat ve montajda 2945 işçi ve geçici olarak 2500 işçi çalışmaktadır. Toplam olarak 24.139 kişi Karabük İşletmelerinde çalışmaktadır. (Oysa, bu işletmede normal koşullarda en çok 7 bin kişinin çalışması gerekmektedir.)

ERDEMİR 1977 Çalışma Raporuna göre, Erdemir'de çalışanların ise toplamı 7723 kişidir.

Bu istihdam yapısı, ölçek ve verimlilik sorununun çok önemli olduğu bir sektörde, maliyetin oluşumunu doğrudan etkilemektedir.»

Açıklama : İSDEMİR, İskenderun; ERDEMİR, Ereğli Demir Çelik Tesislerinin kısaltılmış isimleridir.

Demir - Çelik'de Kullanılmayan Kapasite

Tesisi olmamak başka... Var'ı kullanamamak başka... Yandaki tablo Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın bir yayınından aynen alınmıştır.

Türkiye'nin 1978 yılında kurulu sıvı çelik üretim kapasitesi kamu kesimi için 3.182 bin ton. 1978 Programında bu kapasitenin % 75 oranında (dikkat ediniz % 100 oranında değil) kullanılabilmesi hedef alınmıştır.

Sonuç: Kamuya ait tesislerde 1978 yılında 1.504 bin ton sıvı çelik üretilmiştir. Tesislerin kapasite kullanım oranı % 47'dir.

Devlet Baba'nın işi büyük, dertleri çoktur. Her şeyle meşgul olması zordur. Ama bazı üretim hedefleri vardır ki mutlaka dikkatle izlenmesi zorunludur. İşte, demir çelik, elektrik, gübre, petrol, buğday üretim rakkamları bu her gün izlenecek şeylerin başında gelir.

Kurulu kapasite % 47 kullanılıncaya, Devlet Baba bir yerlerden 300 milyon dolar bulup veya bulamayıp (borçlanarak) bu açığı kapatmak mecburiyetinde kalır.

Fatura döner dolaşır 45 milyon nüfusa bölünür...

TÜRKİYE'DE SIVI ÇELİK ÜRETİMİ

(Bin Ton)

Kuruluş yeri	1978 yılı kurulu kapasite	ÜRETİM					1978 1978 (Progr.) Gerçek.
		1974	1975	1976	1977	1978	
KAMU TESİSLERİ	(3182,0)	(1498,5)	(1499,5)	(1437,0)	(1437,0)	(2389,5)	(1504)
Karabük	640,0	642,0	625,0	609,0	601,0	640,0	550
İskenderun	1000,0	—	—	—	172,7	660,0	342
Ereğli	1500,0	816,0	832,0	844,0	625,0	1043,0	570
MKEK	42,0	40,5	42,5	42,0	38,0	42,5	25
ÖZEL TESİSLER	(796,6)	(251,6)	(276,1)	(386,1)	(406,7)	(. .)	(. .)

Kaynak : DPT, İPD, Yayın No: 405, Mayıs 1979.

Demir - Çeliği Kim Kullanıyor?

Demir-çelik ekonominin can damarı. Ama acaba başlıca kullanım yerlerinin toplam tüketimden aldığı pay ne kadar?

Şimdilerde 4.5 milyon ton dolayında demir - çelik ürünü tüketiyoruz.

Son dağılımlara ilişkin bilgi bulmak zor.

DPT'nin 1979 yılı içinde yayınlanan bir araştırmasında 1975 yılında toplam talebin demir-çelik kullanan başlıca sektörler arasında dağılımı karşı sayfadaki tablodaki gibi veriliyor.

Doğrudan kullanımda inşaat sektörünün payının 1/3 dolayında olduğu anlaşılıyor.

**DEMİR ÇELİK ÜRÜNLERİ KULLANIMININ
SEKTÖRLER İTİBARIYLA DAĞILIMI**

Ürünler	Toplam talep (Bin ton)	1975 (%) Dağılımı				Taşıt Araçları
		İnşaat	Madeni Eşya	Makina İmalât		
Yuvarlaklar	900	94	4	2	—	
Hafif Profiller	210	5	44	18	33	
Ağır Profiller	90	—	65	8	27	
Dam, Malzemesi	49	90	10	—	—	
Teller	125	26	74	—	—	
Levhalar	215	—	53	4	43	
Sıcak Çek. Saçlar	240	—	35	27	38	
Soğuk Çek. Saçlar	325	—	37	22	41	
Kapı Saçları	43	50	35	10	5	
Teneke	110	—	90	10	—	
Borular	255	—	100	—	—	
Özel Çelikler	150	—	35	40	25	
Dökümler	335	—	35	50	15	
Toplam	3.648	—	—	—	—	

Kaynak : DPT, İPD, Yayın No: 405, Mayıs 1979.

Demir - Çelik'te Üretim / İthalat İlişkisi

Özellikle inşaat ve yatırım malları sektörlerinin temel girdilerinden biri olan demir - çelik sanayinin Türkiye'deki gelişim hızı, dünyadaki gelişim düzeyine göre, oldukça düşük kalmıştır.

Buna karşı, talep hızla artmış ve arz - talep dengesi kurulamamıştır. Yatırım uygulamaları bakımından, İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Plân hedeflerinin sürekli gerisinde kalmıştır.

1950 yılında 100 bin ton dolayında bulunan Türkiye demir - çelik üretimi 1955 - 1956 yıllarında yaklaşık iki katına çıkmış ve 1960 yılında 300 bin tona ulaşmıştır.

1960'ların sonuna doğru daha da hızlı artış gösteren üretim, 1966'da 1 milyon tonu geçmiş, 1975'de 2,5 milyon tonu bulmuştur.

1950'lerin başında üretimin yaklaşık iki katı olan ithalât daha sonraları üretime oranla ağırlığını giderek kaybetmiştir. İthalâtın üretime oranı; 1964'de % 49, 1967'de % 9, 1970'de % 12 olmuş, 1975'de yeniden bu oran artarak % 41'e, 1977'de % 42'ye çıkmıştır.

DEMİR-ÇELİK ÜRETİM - İTHALÂT TÜKETİMİ

(Bin ton)

Yıllar	Üretim	İthalât	Tüketim
1950	102	222.8	310.2
1956	199.7	189.4	417.7
1958	248.6	178.4	440.4
1960	301.7	248.7	530.9
1962	451	209.7	604
1964	527.2	256.8	776.3
1966	1021.4	188.7	1128.5
1968	1409.3	72.3	1466.5
1970	1591.9	198.1	1650.9
1972	1822.0	204.0	2014
1973	2014.3	254.2	2210.2
1974	2298.9	1.002.1	2631.0
1975	2450.0	768.0	3048.0
1976*	3052.0	1.870.9	3526.0
1977*	3536.7	2.527.1	4398.4

* 1976 yılında 474 bin ton nihai ürün, 1977 yılında 834.7 bin ton nihai ürün ithalâtı yapılmıştır. Yarı ürün ithalâtının bir bölümü üretimde gösterilmiştir.

Kaynak : DPT, Türkiye'de Demir Çelik Sanayii'nin Yapısı, Işın Çelebi, Mayıs 1979.

**SAAYI ÜRÜNÜ İHRACATIMIZ
KAÇ ADET VE KAÇ ?**

	İhracat Adet	İhracat 1000 \$	1 adedinin fiyatı (\$)	Toplam İhracattaki payı (%)
Buzdolabı	32.487	5.855	180.2	0.26
Dikiş Makinesi	7.200	579	80.3	0.03
Televizyon	17.588	1.868	106.2	0.02
Binek Otomobili	208	651	3.132.0	0.03
Otobüs	77	4.762	61.844.0	0.21

İHRACATIMIZ — NE KADAR VE KAÇA SATIYORUZ ?
(1978)

	İhracat (Ton)	İhracat (1000 \$)	Birim Fiyatı (\$/Ton)	Toplam İhracattaki Payı (%)
Pamuk (Ege)	63.406	83.582	1.318	3.65
Pamuk (Çukurova)	15.808	20.085	1.270	0.87
Pamuk Linter	31.627	4.484	0.142	0.20
Pamuk İpliği	80.857	179.657	2.222	7.85
Pamuklu Dokuma	2.708	12.653	4.673	0.55
Pamuklu Kadife	1.283	6.947	5.414	0.30
İç Çamaşın	176	1.972	11.236	0.09
Giyim Eşyası	552	4.983	9.021	0.22
Pamuklu Erkek Giyim	243	3.092	12.710	0.14
Pamuklu Kadın Giyim	2.472	34.074	13.784	1.49
Yatak Çarşafı	569	3.927	6.908	0.17
Örtü - Havlu - Perde	1.414	7.416	5.246	0.32

Ihracat'ta İlginç Rakkamlar

■ Türkiye, «adi madenlerden heykeller» ihraç ederek, binek otomobili ve otobüs ihracatından elde ettiği kadar döviz kazanmaktadır.

1978 yılında binek otomobili ve otobüs ihracat geliri 5.4 milyon \$, «adi madenlerden heykeller» ihracatı geliri 4.8 milyon \$ dir.

Bu tip heykel ihracatından Türkiye, 1976 ve 1977 yıllarında da sırasıyla 3.5 milyon \$ ve 4.4 milyon \$ gelir sağlamıştır.

■ Türkiye'nin yükde hafif pahada ağır ihraç malı «gülyağı» dir. 1978 yılında gülyağının ton başı ihraç fiyatı 731 bin \$ dir. Türkiye 3 ton gülyağı ihraç etmiş, 1.9 milyon dolar gelir sağlamıştır.

Gülyağını «halı» takip etmektedir. Halının tonu 82 bin \$ dir.

■ Yükte ağır pahada hafif malların başında ise patates ve soğan gelmekte, bunları domates izlemektedir.

Ton başı \$ fiyatı patatesten 122, soğanda 154, domatesten 262 dir.

■ «Büyük Ümidimiz» «domates salçası», 1978 yılında 2.8 milyon \$ gelir getirmiştir. Bunun toplam ihracat geliri içindeki payı (binde 1.2) dir. Aynı yıl kuru soğan satışından gelirimiz 3.2 milyon \$ dir.

■ 1978 yılında Türkiye meşhur «Türk rakısı» ihracatından 1.1 milyon \$ gelir sağlarken, «mahlep» ihracatından 1,5 milyon \$, «defne yaprağı» ihracatından 2.3 milyon \$ gelir sağlamıştır.

■ Türkiye 1978 yılında «buğdayı» tonu 108 \$ dan olduğu gibi satmış, fakat unun tonunu 146 \$ dan, irmiğin tonunu 352 \$ dan ihraç etmiştir. Bisküvi yapınca ise 1 ton malın ihraç geliri 1.372 \$ olmaktadır.

■ Nerede ise, 2 kilo mermer ile 1 kilo «altın-top - greyfrut» un ihraç fiyatı birbirine eşittir. Altın toplarımız tonu 198 \$ dan giderken, mermerlerimizin tonuna 74 \$ dan alıcı çıkmaktadır.

■ Türkiye yününü iplik yapıp tonu 9.532 \$ dan satıyor. Ama bu iplikle halı dokuyup satarsa tonuna 82.661 \$ para alıyor.

Nüfus Nasıl Patlar?

Türkiye'nin nüfusu 1927 sayımında 13,6 milyon idi. 33 yılda iki katına çıktı. 1960 sayımında 27,7 milyona ulaştı. 1960 sayımı sonuçlarının iki katı olması için ise 29 yıl yeterli görülüyor. Nüfusumuz 1989'larda 55 milyon dolayında olacak.

Bu gidişle her 25-30 yılda nüfusumuzu katlıya katlıya - patlatacağız...

Yapılan hesaplara göre, Gelişmiş Ülkelerde «katlama» 50 yıldan aşağı olmuyor. SSCB'nde katlama için 70 yıl, ABD'de 63 yıl, Fransa'da 100 yıl, İngiltere ve İsveç'de daha fazla süre gerekiyor.

Bizden kötü «patlama» hızına erişmiş ülkeler de var. Nüfusu katlamak için Meksika'da 21 yıl, Brezilya, Mısır, Kore'de 25 yıl, Hindistan'da 27 yıl yeterli...

Nüfusunu hızlı katlıyan, veya nüfusu patlıyan ülkeler için önemli bir sorun, toplam nüfus içinde genç nüfusun payı...

Genç nüfus, okuma bekler, iş bekler...

Gelişmiş ülkeler genellikle yaşlı nüfusa sahip. 15 yaşdan küçük olanların payı toplam nüfus içinde % 20 - 30 dolayında...

Gelişmekte olan ülkelerde ise genç nüfus toplam nüfusun % 40'ının üzerinde.

Türkiye'de 15 yaşdan küçük nüfusun toplam nüfus içindeki payı % 40 - 42 arasında...

1975 istatistiklerine göre, dünya nüfusunun % 28'i gelişmiş olan ülkelerde, % 72'si de gelişmekte olan ülkelerde yaşamakta. 1950 - 75 arasında gelişmiş ülkelerin nüfusu % 32 artmış. Gelişmekte olan ülkelerin nüfusu ise aynı dönemde % 73 artış göstermiş. % 28'in kaydettiği % 32 oranındaki artış ile % 72'nin gösterdiği % 73 oranındaki artış arasındaki sayısal değer farkı dikkate alındığı zaman konunun ciddiyeti daha iyi anlaşılır.

Birleşmiş Milletler tahminlerine göre, 2000 yılında 6,4 milyarı bulması beklenen dünya nüfusunun % 22'sinin gelişmiş ülkelerde, % 78'inin de gelişmekte olan ülkelerde yaşayacak. Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan nüfusun 1975 - 2000 yılları arasında bugünküne göre % 6 daha fazlaacağı anlaşılıyor.

Başlıca Gıda Mallarında Tüketim

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı «tüketim» konusundaki gelişmeleri şöyle açıklıyor :

«Özel tüketim harcamalarının belirli bazı mal gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, ekonomik gelişme ve gelir artışına bağlı olarak talep yapısında tarım ürünlerinden tarım dışı sektörlerin ürünlerine doğru görece bir değişim olduğu anlaşılmakta ve en hızlı artış gösteren harcama kalemlerinin dayanıklı tüketim malları, dokuma - giyim, içki - tütün, deri ve besin ürünlerinde olduğu görülmektedir. Dayanıklı tüketim mallarına yönelik harcamalar ise daha çok televizyon alıcısı, elektrik süpürgesi, otomobil ve buzdolabı ile yabancı kaynaklı malların alımlarından kaynaklanmıştır.

Buzdolabı, çamaşır makinesi, radyo ve elektrik süpürgesi gibi başlıca dayanıklı tüketim mallarının üretiminde ise, 1972 ve 1976 yılları arasında iki katı kadar artış olmakla birlikte III. Plânın son yılında bazı tüketim malları üretiminde düşme görülmektedir.

Başlıca gıda mallarında birey başına tüketimde gelişmeler aşağıda verilmiştir. Kalori ve protein yönünden görece zengin olan gıda

malları tüketiminde en hızlı artışlar işlenmiş (pastörize) süt tüketiminde olmuştur. Bunun yanısıra zeytinyağı, şeker, peynir ve konserve tüketiminde de yüzde 40 dolayında artış görülmektedir.»

DPT'nin araştırmalarına göre Türkiye'de başlıca gıda maddelerinin kişi başına tüketimi şöyle :

BAŞLICA GIDA MALLARINDA KİŞİ BAŞINA TÜKETİM

	(Kg./Yıl)		
	1972	1977	1977/1972 Artışı (%)
Toplam et	18,51	22,26	20
Süt (İşlenmiş)	1,41	4,54	222
Yumurta	3,59	4,33	21
Çeşitli peynirler	2,38	3,30	38
Makarna	3,23	4,28	32
Zeytinyağı	1,35	1,91	41
Tereyağı	1,37	1,78	30
Margarin	3,77	4,78	27
Bulgur	15,10	14,34	—5
Pirinç	3,25	4,30	32
Salamura zeytin	2,10	2,80	33
Şeker	19,50	27,54	41
Meyve sebze konservesi	0,83	1,16	40

Kaynak : DPT. 4 BYKP, Tablo 39.

İçerilmiş ve de İçerilmemiş Teknoloji

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânımızın «Teknoloji» konusundaki bölümünün önem taşıyan 2 paragrafı aynen şöyledir :

«142. Türkiye'de teknoloji transferi daha çok sermaye malı biçiminde «içerilmiş teknoloji» ve çok daha az yoğunlukta, ama giderek artan «içerilmemiş teknoloji» (lisans, knowhow patent anlaşmaları) dışalım biçiminde gerçekleşmiştir. Gelişmiş ülkeler arasında daha çok bu tür anlaşmalarda «içerilmemiş» türde transfer edilen teknolojinin, gelişme yolundaki ülkelerde ve bu arada Türkiye'de de «makine-teçhizat» biçiminde «içerilmiş» olarak transferinin yoğunluk taşıdığı bir gerçektir. Bununla birlikte, lisans anlaşmalarındaki artışlar, içerilmemiş türde teknoloji transferinin yoğunluğunu artırmakta olduğunun bir göstergesidir.

143. Patent haklarını düzenleyen yasa ülkede teknoloji üretimini geliştirmeyi değil, teknoloji üreticisi gelişmiş ülkelerin yararlarını korumayı esas alan ilkelere göre düzenlenmiştir. Bu yapısı ile teknoloji üretimini hukuksal açıdan sınırlayıcı bir etmen olmaktadır.»

Kullanılan «özel ifadeler» yüzünden paragrafları anlamak oldukça güçtür.

Fakat Plânda verilen tablo daha anlaşılır biçimde hazırlanmıştır. Karşı sayfada aynen verilmektedir.

2'NCİ VE 3'ÜNCÜ PLAN DÖNEMİNDE ONAYLANAN LİSANS ANLAŞMALARİ

Odeme türleri (Yüzde)	Anlaşma süresi (Yıl) (Yüzde)										Dışsatım durumu (Yüzde)				
	ROYALTY (2)											Koşula bağlı			
	Peşin ödeme (1)	% 4	% 3	% 2,5	% 2	% 1,5	% 1	15 +	10	5			3 — 2	Serbest (3)	Kısıtlı
Makine	13	7,5	28	11	17,5	11	12	1	32	60	6	1	35	56	6
Kimya	35	—	16	5	19	14	11	9	23	54	12	2	63	37	—
Elektrik	23	2	18	9	36	7	5	—	18	66	11	5	33	54	13
Diğerleri	32	2	15	8	19	14	10	2	16	78	3	1	54	43	3

Kaynak : Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.

- (1) Peşin ödemeler ya anlaşmanın onayından sonra bir defada ya da (çok kere olduğu gibi) anlaşma süresince ödenmek üzere eşit taksitlerle yapılır.
- (2) Royalty şeklinde ödemeler genellikle net satış fiyatı üzerinden ya da birim üretim üzerinden yapılır. Net satış fiyatı «Fabrika brüt satış fiyatından her türlü ambalaj, nakliye, sigorta, iskonto, vadeli satışlardaki vade farkları, istihsal vergisi, ithal edilen hammadde ve yarı mamul maddelerin fabrikaya gümrüklemiş maliyeti düşüldükten sonraki tutarıdır.»
- (3) Lisansör kendi ülkesi ve lisans verdiği ülkelere dışsatım yaptırmaz ya da kendi onayını almak kaydıyla izin verir.

SSK

Sosyal Sigortalar Kurumu her üç ayda bir karşı sayfada görüldüğü gibi 500 bine yakın kişiye, 5.5 milyar lira dolayında ödeme yapıyor. Bu yılda, yaklaşık 22 milyar liralık bir sosyal transfer demektir.

SSK bu ödemeler dışında bir de üyelerine sağlık hizmeti götürmektedir.

Sağlık hizmeti kapsamında olanların sayısının 15 milyona eriştiği hesaplanmaktadır.

Şöyle ki :

- 2.207.057 Sigortalı işçi
- 6.400.000 Eş ve çocuklar
- 1.765.000 Ana, baba
- 480.000 Yaşlılık aylığı alanlar
- 2.988.000 Hak sahipleri
- 1.159.933 Yabancı ülkede çalışanların bakmakla yükümlü olduğu kişiler, SSK'nın sağlık imkânlarından yararlanmakta, ilâçlarını parasız almaktadırlar.

1978 yılında SSK sağlık yükümlülüğü nedeniyle 8 milyar dolayında harcama yapmıştır.

**SOSYAL SİGORTALAR KURUMUNDAN EMEKLİ AYLIĞI VEYA
GELİR ALANLARIN SAYISI İLE DAĞITILAN GELİR MİKTARI**

	Emekli aylığı ve gelir alanların sayısı (Kişi)	Üç ayda bir yapılan ödeme (T.L.)
Malüiyet Aylığı	23.718	336.276.459
Yaşlılık Aylığı	211.312	3.323.691.669
Ölüm Aylığı	164.751	1.052.233.450
İşgöremezlik Geliri	22.471	144.521.877
Ölüm Geliri	37.187	200.254.888
Sosyal Güvenlik Anlaşmasına Göre Aylık Alanlar	1.820	19.760.954
Sosyal Güvenlik Anlaşması Hak Sahipleri	7.297	17.994.623
D. D. Yolları	5.016	135.000.395
D. D. Y. Hak Sahipleri	1.318	10.363.155
Askerî Fabrikalar	9.289	241.808.325
Askerî Fabrikalar Hak Sahipleri	916	7.197.873
TOPLAM	485.095	5.489.103.674

HANGİ ÜRÜNE NE KADAR KREDİ ?

Tarım kredi kooperatifleri, küçük çiftçinin, üretime dönük faaliyetlerini kredileyen kuruluşlardır.

Ziraat Bankası bankalar arasında faaliyet rakamları en geç yayınlanan kredi kuruluşudur. 1979 yılının Kasım ayında banka 1977 yılı faaliyet rakamlarını vermektedir.

Bu rakamlara göre, «küçük çiftçinin üretime dönük» kredileri toplamı 11 milyar liranın ürün cinslerine göre dağılımında hububatın payı 3.3 milyar liradır.

Dikkat edilmesi gereken nokta bu rakamın «bakiye krediyi» ifade etmesidir. Başka anlamıyla 1977 yılında 1 yıl içinde buğday tarımı için verilen kredi 3.2 milyar değildir. Bu rakam, tarım kredi kooperatifleri ortaklarına yıllardır verilen buğday kredilerinin bakiyesidir.

Yağlı tohumlar... Hani şu üretim artışı hayati önem taşıyan yağlı tohumlar üreticilerinin payına düşen 171 milyon liradır.

Rakamların ortaya koyduğu gerçek şudur : Türkiye'de tarım kesiminde üreticiye dönük krediler çok küçük miktarlardadır.

Her yıl politik demeçler verilir : «Bu yıl Ziraat Bankasının kredileri şu kadar milyar liraya çıkarıldı...» diye. Önemli olan bankanın neye ne kadar kredi verdiğidir.

Bunlar da karşı sayfadaki tabloda verilmektedir.

**Tarım Kredi Kooperatifleri Aracılığıyla
Üreticiye Verilen Kredilerin
Ürün Cinslerine Göre Dağılımı**

Ürün çeşitleri	(Bin TL.)
Üzüm	165.411
İncir	20.493
Zeytin	269.736
Turunçgiller	78.309
Antep Fıstığı	15.778
Fındık	443.835
Pamuk	837.608
Tütün	451.906
Hububat	3.288.368
Yağlı tohumlar	171.203
Sair ürünler	915.858
Büyükbaş hayvan	386.773
Küçükbaş hayvan	181.138
Kümes hayvanları	15.269
Arıcılık	2.222
İpekböcekçiliği	234
Balıkçılık	411
Zirai kalkınma kredisi	196.930
Sertifikalı tohumluk (Hububat)	127.723
Sertifikalı tohumluk (Pamuk)	1.592
Akaryakıt	15.634
Gübre	2.287.427
Zirai mücadele ilâçları	55.034
Zirai âlet ve makineler	1.282.734
İş, çift ve irat hayvanları	45.709
Arıcılık	1.669
Sair donatma kredileri	40.525
Genel Toplam	11.335.542

Hangi Ürüne Ne Kadar Destekleme Kredisi?

Tarım Satış Kooperatiflerinin hangi ürünü, ne fiyata ve ne kadar satın alacaklarını Ticaret Bakanlığı belirler.

Sonra Merkez Bankası bu iş hacminin gereği olan kredi için kaynak yaratır. (Genellikle para basar.)

Bu paralar Ziraat Bankası'na verilir. Ziraat Bankası kooperatiflere krediyi kullanır.

Kooperatif kredi karşılığı aldığı malların tamamını yıl içinde elinden çıkaramaz. Veya destekleme fiyatı yüksek tutulduğu için zararına elinden çıkarır.

Bu durumda kooperatifler veya birlikler Ziraat Bankası kredisini yıl içinde kapayamazlar. Bu takıntılar birikir, birikir. Bir süre sonra Devlet Baba bu borçları siler.

Karşı sayfada 1977 yılında tarım satış kooperatifleri ve birliklerine açılan 27 milyar liralık kredinin ürünler itibariyle dağılımı verilmektedir.

**TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİNİN ÜRÜN
CİNSİNE GÖRE KULLANDIKLARI KREDİLER
(1977)**

Birlikler	(Bin TL.)
İzmir — Üzüm	1.305.000
İzmir — İncir	260.000
İzmir — Pamuk	6.111.325
İzmir — Z. Yağı	1.130.000
Çukurova — Pamuk	6.908.000
Giresun — Fındık	4.450.000
Bursa — Koza	85.00
Marmara — Zeytin	298.100
Güneydoğu — Fıstık	133.728
Antalya — Pamuk	1.995.000
Nevşehir — Üzüm	192.500
Trakya — Yağlı Toh.	2.800.000
Mersin — Yerfıstığı	118.000
Ankara — Tiftik	135.000
Isparta — Gül	258.600
Güneydoğu — Üzüm	311.500
G. Doğu — K. Biber	28.000
G. Doğu — Bakliyat	181.694
G. Doğu — Zeytin	410.000
Antalya — Narenciye	2.750
Birlikler Toplamı	27.114.197
Bağımsız Kooperatifler :	
Alâaddin — Tütün	1.500
Mersin — Bal	7.500
Taşköprü — Kendir	2.000
G. Hacıköy — Kendir	5.200
Vezirköprü — Kendir	3.850
Serik Cumalı — Yaş Mey. Seb.	500
Kooperatifler Toplamı	20.550
Genel Toplam	27.134.747

Tarım Satış Kooperatifleri

Türkiye'de tarım ürünleri fiyat destekleme uygulamasını tarım satış kooperatifleri (TSK) yürütür.

TSK sistemi bugün «gönüllü bir kooperatifleşme» sayılamaz. Çünkü kooperatiflerin Genel Kurul kararları, Ticaret Bakanlığının onayı halinde geçerlidir. Müdürlerini Ticaret Bakanlığı tayin eder. Bunlar Bakanlığa karşı sorumludur. Kooperatiflerin hangi malı, kaçta ve ne miktar alacaklarına Bakanlık karar verir.

O halde çiftçiler acaba neden TSK'ne üye olurlar sorusu akla gelebilir... Bu kooperatiflere üye olanların ürünlerine biraz daha yüksek fiyat ödenir. Bazı hallerde üyelerin ürünleri öncelikle satın alınır.

(İsviçreli Kooperatif Uzmanı Colombain'in dediği gibi «kooperatif üyeliği belli devlet kolaylığından yararlanmak için uyulması gerekli formalite, kooperatif ortaklık payı ise, bu kolaylıklar karşılığı ödenmesi gerekli bir harç» olarak kabul edilir.)

Bugün 703 TSK mevcuttur. Bunların bazıları birlikler etrafında toplanmıştır. Çukobirlik, Tarih, Antbirlik gibi çok duyulan isimler bu tip birliklerdir. Halen 33 TSK Birliği mevcuttur. 524 TSK Birliğe dahildir. 179 TSK Birliksiz çalışmaktadır

703 Kooperatifin üye sayıları 418 bindir.

Tüm kooperatifler tamamen devletten sağlanan kaynakla çalışır. Devlet Baba'nın TSK'ne son beş yılda sağladığı imkânlar şöyledir :

1974	6.2 milyar T.L.
1975	12.2
1976	22.6
1977	28.6
1978	36.7

Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır. Satış kooperatiflerinin Devlet Baba'dan aldığı kredi «yıllık», «mevsimlik» dir. Kredi ile malı alıp, satıp borcunu Devlet Babaya ödemeleri gerekir.

Tarım Kredi Kooperatifleri

Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK) Türkiye'nin en eski kooperatif kuruluşlarıdır. Mithat Paşa'nın Tuna dolaylarında kredi sorunlarını çözmek için teşkilâtlandığı köylülerin kurdukları «kredi sandıkları» bu hareketin başlangıcı sayılır. Mithat Paşa ilk tarım kredi kooperatifleri hareketini başlatmakla yetinmemiş arkasından da Ziraat Bankasını kurarak, bu kooperatifler aracılığıyla fakir köylülerin üretime dönük kredi ihtiyaçlarını karşılayacak sistemi tamamlamıştır.

Acaba 120 yıl sonra durum nedir ?

Türkiye'de hâlâ küçük çiftçinin, hububat üreten, hayvancılık yapan çiftçinin kredi ihtiyacını karşılayan ana kuruluşlar tarım kredi kooperatifleridir.

Bu kooperatiflerden çoğu köylerde çalışmaktadır :

İl	44
İlçe	321
Bucak	561
Köy	1144
Toplam	2070 Kooperatif

Kooperatiflere 1 milyon 326 bin Türk çiftçisi ortaktır. 21.861 köy tarım kredi kooperatiflerinin fazilet alanına girmektedir. Bu köylerde 25 milyon nüfus yaşamaktadır.

21.861 köydeki çiftçilere hizmet götüren tarım kredi kooperatiflerinin özvarlıkları 1.6 milyar liradır.

Kooperatiflerin 1.6 milyarlık özkaynaklarının 1 milyarı serbesttir. Ziraat Bankası ise bu kooperatiflerin ortakları için 14 milyar lira ayırmıştır. Böylece kooperatif ortaklarına verilebilecek imkân 15 milyar dolayındadır.

1.3 milyon Türk çiftçisi bu 15 milyar lira dolayındaki krediyi şöyle kullanır :

Çevirme kredisi	4.740 milyon lira
Tohumluk kredisi	150
Gübre kredisi	6.575
El sanatları	10
Destekleme kredisi	1.000
Donatım kredisi	1.500
Tesis kredisi	50
TOPLAM	14.025

Bir ortağa tarımsal varlığına göre 40.000 lira-ya kadar (Bu limit halen yükseltilmiştir) kredi verilegemekte idi.

Sadece ortak kredileri dikkate alındığında, ortak başına düşen tarım satış kooperatifleri kredilerinin 6.839 TL. olduğu görülür.

Kredi dilimlerine göre toplam kredinin dağı-